

Vergaderjaar 2018–2019

29 477

Geneesmiddelenbeleid

33 009

Innovatiebeleid

Nr. 540

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN ECONOMISCHE ZAKEN EN KLIMAAT

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 5 februari 2019

De komst van het Europees Geneesmiddelen Agentschap (EMA) naar Nederland kan een enorme impuls geven aan het Nederlandse Life Sciences & Health (LSH) ecosysteem. Op 9 januari jl. heeft de Minister van Medische Zorg en Sport u geïnformeerd over de laatste ontwikkelingen met betrekking tot de verhuizing van het EMA van Londen naar Amsterdam.¹ Mede namens de Minister voor Medische Zorg en Sport wil ik u nu informeren over de maatschappelijke en economische kansen die de komst van het EMA voor Nederland oplevert.

In deze brief schets ik u de huidige sterktes van het LSH-ecosysteem en informeer ik u over de opbrengsten van de verkenning die mijn ministerie heeft uitgevoerd naar de kansen die voortkomen uit de komst van het EMA naar Nederland. Belangrijkste conclusie daaruit is dat de Nederlandse LSH-sector, waar het EMA onderdeel van uit gaat maken, met de komst van het EMA nog aantrekkelijker is voor innovatieve bedrijven uit die sector. Het EMA kan als onderdeel van dit ecosysteem zorgdragen voor een toename in bedrijvigheid, waardoor zowel de patiënt, de maatschappij als geheel én de economie baat kunnen hebben bij de komst van dit belangrijke agentschap. Ik zie graag dat de innovaties die ontwikkeld worden, leiden tot oplossingen die ervoor gaan zorgen dat geneesmiddelen sneller, beter en betaalbaar beschikbaar komen voor de patiënt. Het gezamenlijk optrekken van alle betrokken partijen om Nederland als één geheel te presenteren is daarbij een essentiële voorwaarde. Tenslotte geef ik aan hoe ik ga inzetten op het verzilveren van die kansen door het opstellen en uitvoeren van een Nationaal actieprogramma «Nieuwe kansen voor topsector Life Sciences & Health», waarin ik onder andere samen met de Minister voor Medische Zorg wil inzetten op nationale coördinatie, het programma Future Affordable Therapies en strategische acquisitie.

¹ Kamerstuk 29 477, nr. 536.

Nederland kent een sterk Life Sciences & Health-ecosysteem

Nederland is een leidende Europese LSH-hub en dankt die positie mede aan de regionale clusters op gespecialiseerde Science Parken door het hele land. De LSH-sector heeft uitstekende expertise op gebieden zoals kankeronderzoek, hart- en vaatziekten, infectieziekten, neurodegeneratieve ziekten, klinisch onderzoek, medische beeldvorming in preventieve gezondheidszorg en gezondheidszorgsystemen. De universiteiten en onderzoeksinstituten van wereldklasse zijn een belangrijke reden waarom bedrijven zich in Nederland willen vestigen. De laatste tien jaar is het aantal bedrijven actief in de sector verdubbeld en Nederland heeft daarmee één van de grootste concentraties van LSH-activiteiten in de wereld. Het grote aantal innovatieve MKB-bedrijven zorgt ervoor dat Nederland een interessante plek is voor talent. Daarnaast is Nederland een aantrekkelijk land om klinische (fase I) studies uit te voeren.

De sector Life Sciences & Health is een van de negen «topsectoren» van Nederland. Om haar missie te realiseren – vitale burgers in een gezonde economie – bouwt de topsector voort op de sterke punten van de LSH-sector om de grote maatschappelijke uitdagingen op het gebied van preventie, cure en care aan te pakken: het zoeken van nieuwe oplossingen waarbij gezondheidswinst, betaalbaarheid en innovatie hand in hand gaan.

Nederland aantrekkelijk land voor LSH-bedrijven

Recente ontwikkelingen laten zien dat Nederland aantrekkelijk is voor internationale LSH-bedrijven. Johnson & Johnson heeft in Leiden bijvoorbeeld een grote, «state of the art» faciliteit voor de productie van vaccins geopend. Het biofarmaceutische bedrijf Kite Pharma, onderdeel van Gilead, kondigde de opening van een nieuwe faciliteit in Hoofddorp aan voor de productie van kankercel therapieën. Deze faciliteit stelt het bedrijf in staat om efficiënter de cel therapieën te ontwikkelen en naar de patiënt in Europa te brengen. Verder heeft Alnylam Pharmaceuticals, een toonaangevend biotechbedrijf uit de Verenigde Staten dat zich richt op RNAi-therapie, recentelijk een nieuw kantoor in Amsterdam geopend. Deze beslissing komt mede voort uit het vertrouwen in het Nederlandse vestigingsklimaat voor LSH-bedrijvigheid.

Het Europees Geneesmiddelen Agentschap versterkt het nationale LSH-ecosysteem

Het afgelopen half jaar heeft mijn ministerie een verkenning uitgevoerd naar de maatschappelijke en economische kansen die voortkomen uit de vestiging van het EMA in Nederland. In deze verkenning werd een groot aantal gesprekken gevoerd met relevante belanghebbenden in het LSH-ecosysteem waaronder bedrijven, regionale clusters, overheden en gezondheidsfondsen. Belangrijkste conclusie uit de verkenning is dat het vestigen van het agentschap in Nederland een positieve invloed zal hebben op de Nederlandse LSH-sector en dat dit aanzienlijke maatschappelijke en economische meerwaarde creëert. De verwachting is dat het bijvoorbeeld leidt tot nieuwe activiteiten van reeds gevestigde bedrijven en tot het aantrekken van nieuwe bedrijven.

Dat de komst van het EMA een positieve invloed zal hebben, is een bevestiging van de resultaten uit een korte studie die in 2017 is uitge-

voerd.^{2, 3} In deze studie kwam ook naar voren dat de komst van het EMA op lange termijn voordelen voor Nederland oplevert. Bijvoorbeeld door het verplaatsen van sommige private sectoractiviteiten en dienstverleners uit het Verenigd Koninkrijk, lagere reiskosten voor het Nederlandse MKB en toezichthouders naar het EMA en de reputatievoordelen voor Nederland van het hosten van het EMA.

Nationaal actieprogramma Nieuwe kansen voor topsector Life Sciences & Health

Voor het realiseren van de EMA-kansen is het gezamenlijk optrekken van alle partijen in de LSH-sector een essentiële voorwaarde. Van belang is dat Nederland zich internationaal met één samenhangende propositie profileert en niet als afzonderlijke regionale clusters. Een ander aandachtspunt is een ambitieus vestigingsklimaat (zowel generiek als specifiek) zodat bedrijven zich op de lange termijn in de Nederlandse LSH-sector, blijven vestigen en deze daarmee verder versterken. Ook innovatieve ontwikkelingen die door verschillende departementen worden ingezet op het terrein van nieuwe geneesmiddelen en medische interventies zoals celtherapieën, regeneratieve geneeskunde, »personalised medicine» vragen om meer samenhang. Om deze en andere ontwikkelingen in gang te zetten laat ik een Nationaal actieprogramma «Nieuwe kansen voor topsector Life Sciences & Health» ontwikkelen en uitvoeren. Dit zal in nauwe samenwerking met Topsector LSH en betrokken departementen plaatsvinden. Ook wordt onderzocht hoe het programma kan aanhaken op het missiegedreven innovatiebeleid en worden verder activiteiten geïdentificeerd en uitgewerkt. Uw Kamer ontvangt dit Nationaal actieprogramma voor de zomer.

Nationale coördinatie is essentieel

Ten eerste moet er coördinatie worden gevoerd op de activiteiten die reeds opgestart zijn of nog zullen starten om de kansen van het EMA te verzilveren. In het Nationaal actieprogramma «Nieuwe kansen voor topsector Life Sciences & Health» zal ik in nauwe samenwerking met Topsector LSH en betrokken belanghebbenden de nationale coördinatiefunctie verder vormgeven. Dit zal ik concreet invullen door het nog voor de zomer benoemen van een ambassadeur die in de context van Topsector LSH specifiek wordt belast met het tot stand komen van het actieprogramma en het aanjagen van de economische en maatschappelijke EMA-kansen. Ook zal de ambassadeur sturen op het gezamenlijke optrekken van relevante partijen waaronder rijk, regionale clusters, gemeenten, bedrijven, gezondheidsfondsen, universiteiten en klinische centra in het LSH-domein om op die manier te komen tot één nationale propositie met complementaire regionale accenten.

Inzetten van strategische acquisitie voor aantrekken LSH-bedrijvigheid

Een belangrijk onderdeel van het Nationaal actieprogramma Nieuwe kansen voor topsector Life Sciences & Health zal de versterking van de strategische acquisitie worden, gericht op bedrijven die het LSH-ecosysteem kunnen versterken. NFIA en haar regionale partners in Nederland (Invest in Holland) hebben een team opgezet om deze acquisitie vorm te geven. Hiervoor is zowel door mij als door regionale partijen geld vrijgemaakt. Het LSH-team van Invest in Holland richt zich zowel op het aantrekken van investeringen van in het Verenigd Koninkrijk

² Kamerstuk 29 477, nr. 472.

³ Analysis of effects in case of relocation of the European Medicines Agency (EMA) to the Netherlands, ICF Consulting Services Limited, 7 april 2017.

gevestigde LSH-bedrijven als op bedrijven uit bijvoorbeeld de Verenigde Staten en Azië waarvoor Nederland met de komst van het EMA nu mogelijk een interessantere vestigingslocatie is geworden. Tevens onderhoudt het LSH-team van Invest in Holland intensief contact met reeds in Nederland gevestigde bedrijven om verdere uitbreidingen te realiseren en hiermee de aanwezigheid in Nederland te versterken.

LSH-bedrijven noemen de combinatie van de aanwezigheid van talent, een goede infrastructuur, het R&D-ecosysteem en de aanwezigheid van academische ziekenhuizen als sterke punten van Nederland. De aanwezigheid van het EMA is nu – voor sommige bedrijven uit de LSH-sector – een extra argument om Nederland als vestigingslocatie te kiezen. De Brexit zelf, de aanleiding voor de verhuizing van EMA naar Nederland, vormt ook een belangrijke factor. Op basis van gesprekken met geïnteresseerde bedrijven verzamelt het LSH team ook signalen over het Nederlandse LSH-vestigingsklimaat. Indien zich hier knelpunten voordoen onderzoek ik, in samenspraak met betrokken partijen, deze knelpunten en neem ze waar mogelijk weg.

Zoals hierboven is aangegeven blijkt in de praktijk al dat Nederland, mede door de verhuizing van het EMA en de Brexit zelf, binnen de EU een aantrekkelijker vestigingslocatie is geworden voor LSH-bedrijven. Ook het Invest in Holland-netwerk merkt dat het aantal vragen en de interesse van buitenlandse LSH-bedrijven in Nederland toeneemt ten opzichte van voorgaande jaren. Deze internationale bedrijven kijken niet alleen naar Nederland, maar ook altijd naar andere landen als mogelijke locatie om te investeren.

Maatschappelijke kansen die voortkomen uit de komst van het EMA

De komst van het EMA zal niet alleen nieuwe, hoogwaardige LSH-bedrijvigheid aantrekken maar biedt daarnaast ook maatschappelijke kansen. Voor de zomer heb ik u geïnformeerd over het missiegedreven innovatiebeleid.⁴ In het nieuwe innovatiebeleid zal de focus meer komen te liggen bij de grote maatschappelijke uitdagingen, waaronder gezondheid en zorg. De werkwijze is dat op initiatief van betrokken departementen, in dit geval VWS, en in nauwe samenspraak met topteams, bedrijfsleven, kennisinstellingen en relevante maatschappelijke partners voor de maatschappelijke uitdagingen concrete en ambitieuze missies worden opgesteld. Deze inzet op missies, waarbij excellentie wordt samengebracht om tot baanbrekende oplossingen te komen, draagt bij aan het versterken van het LSH-ecosysteem en geeft mede richting aan deze versterking. Komend voorjaar zal het kabinet de missies vaststellen en vanuit de Topsector LSH zal de inzet op de missies verder vorm worden gegeven. Bekeken zal worden hoe hier vanuit het actieprogramma op aangehaakt kan worden.

Future Affordable Therapies

Parallel aan de komst van het EMA, zie ik samen met de Minister voor Medische Zorg op dit moment een aantal innovatieve ontwikkelingen die samenkomen op het terrein van nieuwe geneesmiddelen en medische interventies zoals celtherapieën, regeneratieve geneeskunde, «personalised medicine» en preventieve behandelingen die ziektes in de toekomst voorkomen. Dit raakt aan activiteiten initiatieven die binnen de Topsector LSH op dit moment spelen zoals het publiek private samenwerkingsverband «Regenerative Medicine crossing borders» (RegMedXB) waarin wordt ingezet op van behandeling van chronische ziekten naar genezing

⁴ Kamerstukken 33 009 en 32 637, nr. 63.

en zelfs het voorkomen daarvan en het creëren van economische kansen. Tegelijkertijd komen dergelijke innovatieve ontwikkelingen ook terug in de Nationale Wetenschapsagenda (NWA) en is het voor Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van belang dat nieuwe therapieën beschikbaar komen tegen een aanvaardbare prijs.

Dit was voor ZonMw, dat gezondheidsonderzoek en zorginnovatie stimuleert, aanleiding om een voorstel te doen voor een programma «Future Affordable Therapies». Dit programma heeft als doel om meer samenhang te creëren in de investeringen vanuit de verschillende departementen om daarmee versneld innovatieve therapieën voor patiënten beschikbaar te hebben. ZonMw zal dit programma in samenhang met het Nationaal Actieprogramma Nieuwe kansen voor topsector Life Sciences & Health samen met de betrokken departementen verder uitwerken.

Overige activiteiten

Daarnaast zijn er andere veelbelovende initiatieven en activiteiten geïdentificeerd op het terrein van regulatoire innovatie en samenwerking tussen Nederland en de Verenigde Staten. Ook op onderwerpen als het stimuleren van het innovatieve MKB, human capital, opleiding daarvan en huisvesting (kantoren en labruimte) is aanvullende actie nodig. Nadere analyse in het kader van het Nationaal actieprogramma Nieuwe kansen voor topsector Life Sciences & Health zal meer richting geven aan wat daar precies voor nodig is.

Tot slot

De komst van het Europees Geneesmiddelen Agentschap betekent een enorme kans voor Nederland om zich tot een internationale hub voor de sector Life Sciences & Health te ontwikkelen. Nederland is nu al sterk op dit domein maar om zich echt tot globale hub te ontwikkelen is meer nodig. Het nationaal gezamenlijk optrekken is één van de voorwaarden daarvoor tezamen met extra inzet op strategische acquisitie en Future Affordable Therapies. Ik zal me inzetten om zo meerwaarde te creëren voor het bedrijfsleven, de wetenschap, de gezondheidszorg en bovenal de patiënt. Ik heb er alle vertrouwen in dat bovengenoemde ontwikkelingen hieraan de benodigde impuls zullen geven.

De Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat,
M.C.G. Keijzer